

ನಾವು ಸದಾ ಸುಖವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ನಮಗೆ 'ದುಃಖ' ಬೇಡವೇ ಬೇಡವೆಂದು ಸದಾ ಬಯಸುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಗೀತೆಯೇನೋ 'ಸುಖದುಃಖೇ ಸಮೇಕೃತ್ವಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. 'ನೋಡಯ್ಯ ಸುಖ ಇರಲಿ, ದುಃಖ ಇರಲಿ ಅವರಡನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೋ' ಎಂದು ಅದು ಹೇಳಿತು. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿ ಉಪಶಮನಮಾರ್ಗ. ಈ ಮಾರ್ಗವು ಅಂದಂದಿಗೆ ಬಂದ ಎಡರುತೊಡರುಗಳನ್ನು ಅಂದಂದಿಗೆ 'ಶಮನ' ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಧಾನವೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ, 'ದುಃಖ'ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ 'ಕಾರಣಮೀಮಾಂಸೆ'ಯನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಕ್ರಮ ಬೇಕಷ್ಟೆ. 'ದುಃಖ' ಎಂದರೆ ಏನು? ಅದು ಯಾವಾಗ, ಎಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ? ದುಃಖದ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಥದ್ದು? ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೂಲಗಾಮಿಯಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಿಸಿದವನು ಗೌತಮಬುದ್ಧ ಮಾತ್ರ! ಇಲ್ಲಿಗೆ 4500 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಗೌತಮ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವಾಗ ಜೈನಧರ್ಮದ ಮಹಾವೀರ ಕೂಡಾ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕುರಿತೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಈ ಇಬ್ಬರು ಚಿಂತಿಸಿದ ಕ್ರಮ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸಾಧನಗಳು ಬೇರೆಯಾದರೂ ಸಾಧ್ಯ ಒಂದೇ ತಾನೇ? ನಮ್ಮ ಬದುಕು ದುಃಖದ ಸಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಈ ಅಂಶವು ಕವಿಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತು; ಕಲಾವಿದರಿಗೂ ಗೊತ್ತು! ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ದಾರ್ಶನಿಕರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯೇ.

ದುಃಖದ ಉಪಶಮನ ಮಾರ್ಗಗಳ ಕಡೆ ಅನೇಕರು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದರು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ದತ್ತವಾಗುವ, ಅಭಿಜ್ಞೆಗೆ ತೊಡಕಾದಾಗ ದುಃಖ ತನಗೆ ತಾನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸುತ್ತದೆ! ಬದುಕಿನ ಪರ್ವ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ದುಃಖದ ತೊಡರಿನ ಮೂಲಕ! ಗೌತಮಬುದ್ಧ 'ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ' ಆಗಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಸುಖದ ಪರಮ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ 'ಸುಖ' ಎಂದರೆ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಹೆಂಡತಿ, ಸಂತೋಷಕೊಡುವ ಮಕ್ಕಳು, ಹಸಿವನ್ನು ತಣಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಸಂಗೀತನೃತ್ಯ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸುಖಾಸವಗಳು ಅವನ ಮುಂದೆ ಕಡಿದು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೆ 'ಸುಖ' ತಿಳಿದಿತ್ತೇ

ದುಃಖಮುಕ್ತಿ

ಹೊರತು 'ದುಃಖ'ದ ಪ್ರಮೇಯ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ ಶುದ್ಧೋದನ ಸದಾ 'ಸುಖ'ದ ಆವರಣವನ್ನೇ ಅವನ ಮುಂದೆ ಚೆಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಸದಾ ಭೋಗಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದೇ ಅವನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಲೋಕದ 'ಸಂಕಟ'ಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸಹಜವಾಗಿ 'ದುಃಖ'ದ ಅನುಭವ ಉಂಟಾಯಿತು! ಆಗ 'ಜೀವನವು ದುಃಖಮಯ'ವೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಮನವರಿಕೆ ಆಯಿತು! ಅವನು ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು, ದುಃಖದ ಮೂಲಕಾರಣವನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದು 'ದುಃಖ'ದ ಸ್ವಂದನಗಳೇ ಸರಿ. ಸುಖಕ್ಕೆ ಸುಖದ ಮಾಲೆಗಳು ಇರುವಂತೆ; ದುಃಖಕ್ಕೂ ಸರಣಿಗಳುಂಟು. ಒಮ್ಮೆ ಸುಖ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ದುಃಖ ಬರುವುದೇನೋ ಸರಿ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಸುಖವೇ ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆನಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖವೇ ಸದಾ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ! ಇದು 'ಚಕ್ರನೀಮಿಕ್ರಮೇಣ' ಎಂಬ ರೂಪಕದಿಂದ ಪೂರ್ವಿಕರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಒಮ್ಮೆ ಸುಖ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ; ದುಃಖವೂ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಯುವುದುಂಟು. ಇಂದಿನವರೂ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿಯಾರು!

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ದುಃಖದ ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾಗ ಅವನು ನಾಲ್ಕು 'ಆರ್ಯಸತ್ಯ'ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಅನಂತರ 'ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕ ಮಾರ್ಗ'ದಿಂದ ದುಃಖಿನಿ ವೃತ್ತಿಯ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ! ಇದು ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದೇ ಸರಿ. ಜೈನರೂ ಕೂಡಾ 'ದುಃಖಮುಕ್ತಿ'ಯ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ದುಃಖ ಮುಕ್ತಿಯ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಬುದ್ಧನಾದ ಮೇಲೆ 'ಆಸೆಯೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ' ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡ. ಇದು ಸಂಬೋಧಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು! ನಾವು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಆಸೆಯ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತೇವೆ. ಆಸೆ ಎಂಬುದು

ಪರ್ವತವೇ ಸರಿ! ಭರ್ತ್ಯಹರಿ ಎಂಬುವನು ಮೂರು ಬಗೆಯ ಶತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯೆಂದು. ಭರ್ತ್ಯಹರಿ 'ಪರಿಗ್ರಹ'ದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಅವನು ಮುಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ರಸ್ತೆಯ ಬದಿ ವಜ್ರವೊಂದು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಸವಾರರು ಬಂದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಯಿತು. 'ಒಬ್ಬಾತ ನಾನು ಮೊದಲು ನೋಡಿದೆ. ಈ ವಜ್ರ ನನ್ನದೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ "ನಾನು ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಇಬ್ಬರು ಕುದುರೆ ಸವಾರರು 'ವಜ್ರ'ಕ್ಕಾಗಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ನಿಂತರು. ಇಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡಿ ಇರಿದುಕೊಂಡು ಸತ್ತರು. ಭರ್ತ್ಯಹರಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ. ಈ ವಜ್ರ ಯಾರೊಂದಿಗೂ ತನ್ನದೆಂಬ ಭಾವ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸುಖದ ತದ್ಗತ ಭಾವವಿಲ್ಲ; ದುಃಖದ ಪರಿವೇದನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಇದನ್ನು ಬಯಸಿದ ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಯಕೆಯೂ ಆಸೆಯೂ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಉಂಟು. ಮನುಷ್ಯನ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಗಳೇ ಕಾರಣ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಆಸೆಯೆಂಬ ಮರೀಚಿಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತೇವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜೀವನರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಆಯಿತು. ಅವನು ಭೌತಿಕ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು; ಆತ್ಮವೈಭವದ ಕಡೆ ಹೊರಟು ಹೋದ.

ನಾವು ಆಸೆಯ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊರಕೂಡದು. ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಬದುಕು ಸುಂದರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವೇ ಆಸೆಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು! ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ ರೋಗ; ಅದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಯೋಗ! ಒಂದು ಶಮನದ ಸ್ಥಿತಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಬೋಧಿ ಸ್ಥಿತಿ! ಇದು ದುಃಖಮುಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗ!

ಪುರಂಜೀವಿ

ಮಾತೇ ಮತ್ತು

- ಒಳ್ಳೆಯ ವ ನಾ ಗಿ ರು ವು ದ ಕ್ಕಿಂ ತ ಲೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿರುವುದು ಕಠಿಣ. —ಫ್ರಾನ್ಸ್ ನಾಣ್ನಡಿ
- ಕಾಮದ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂತು ಎಂಥ ವಿಮಲವು, ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬ ಕಮಲವು. —ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ
- ನೀವು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡಿ. —ಖಲೀಲ್ ಗಿಬ್ರಾನ್

- ಶಬ್ದ ಶ್ರುತಿಯಾದಾಗ, ಮಾತು ಕೃತಿಯಾದೀತು. —ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ
- ನೀವು ಹಸುಗೂಸಿನಂತಾಗದೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲಾರಿರಿ. —ಬೈಬಲ್
- ಮಾತು ನನ್ನ ಕಲೆ, ಮೌನ ನನ್ನ ನೆಲೆ. —ಕುವೆಂಪು

- ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಒಮ್ಮೆ ವಿಫಲವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಯ ಕಾಣಬಹುದು. —ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ
- ಮುಪ್ಪು ಎಳೆತನಕೆ ಆಶ್ರಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆಶ್ರಿತವೂ ಹೌದು. —ಕುವೆಂಪು
- ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದ ಹಾಡುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳೇ. —ಪಿ.ಬಿ. ಷೆಲ್ಲಿ